ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИЗИКУ: ТЕОРІЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОЇ КОМПЕНСАЦІЇ

ПУРИК Марина Євгенівна - кандидат юридичних наук (доктор філософії), адвокат, керуючий партнер SP Legal Solutions, LLC, викладач Business Consulting Academy, інвестиційний експерт,

https://orcid.org/0009-0001-6523-9886

УДК 346.72:330.131.7:005.334

DOI: https://doi.org/10.71404/EP.2025.2.41

У статті досліджено сутність інвестиційної діяльності в контексті чинного законодавства України, її ключові форми та суб'єктно-об'єктну структуру. Основну увагу приділено правовій природі інвестиційного ризику як фактору, що визначає ефективність реалізації інвестиційних проєктів. Охарактеризовано сучасні підходи до визначення категорії «ризик» у правовій та економічній літературі, запропоновано авторське бачення його структури та класифікації. Встановлено, що інвестиційний ризик є юридичною категорією, яка потребує нормативної конкретизації. У роботі систематизовано типи ризиків за джерелом виникнення, можливістю управління, формою реалізації та правовим характером, а також проаналізовано ефективність існуючих механізмів їх компенсації, таких як страхування, хеджування, державні гарантії, правовий супровід тощо. Обґрунтовано необхідність удосконалення нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності з метою підвищення рівня захисту інвестора в Україні. Запропоновані підходи можуть бути використані при розробці законодавчих актів, стратегій управління ризиками та формуванні інвестиційної політики.

Результати дослідження дозволяють зробити висновок, що інвестиційна діяльність в Україні вимагає не лише економічного, а й глибокого правового осмислення з урахуванням сучасних викликів. Інвестиційний ризик, як важлива юридична категорія, потребує чіткої нормативної конкретизації та дієвих правових механізмів компенсації. Системний підхід до класифікації ризиків і аналізу інструментів їх нейтралізації створює підґрунтя для вдосконалення національного інвестиційного законодавства, підвищення привабливості інвестиційного середовища та зміцнення правового захисту інвесторів.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний ризик, управління ризиками, аналіз ризиків, методи управління ризиками.

Постановка проблеми

В умовах сучасної глобалізації та зростаючої економічної нестабільності особливо важливим стає питання забезпечення правової безпеки інвестиційної діяльності. Інвестиційний ризик є необхідною складовою будь-якого інвестиційного процесу, проте в юридичній науці все ще відсутнє чітке, уніфіковане розуміння його юридичної природи. Більшість досліджень зосереджується на економічних або фінансових аспектах ризику, в той час як правовий аспект залишається недостатньо розвиненим, зокрема щодо механізмів захисту інвестора у разі виникнення негативних обставин.

Наявні законодавчі норми часто не дають змоги ефективно реагувати на порушення прав інвестора, що пов'язані з політичними, регуляторними чи контрактними ризиками. Крім того, відсутність системної класифікації інвестиційних ризиків з точки зору юридичних наслідків ускладнює формування дієвих правових механізмів компенсації. Це створює правову невизна-

ченість і знижує інвестиційну привабливість України.

Таким чином, виникає необхідність у теоретичному осмисленні юридичної природи інвестиційного ризику, його класифікації за правовими критеріями, а також аналізі та вдосконаленні механізмів правової компенсації шкоди, завданої інвестору в результаті реалізації таких ризиків.

Стан дослідження проблеми

У сучасній науковій літературі інвестиційний ризик трактується по-різному. Дослідники Тейлор С. В., Гайдис Н.М., Мойсеєнко І.П. та інші відзначають, що інвестиційний ризик – це не лише загроза фінансових втрат, але й невизначеність результатів інвестиційної діяльності. Вони наголошують на важливості ідентифікації ризиків і розробки методів управління ними, серед яких виділяють ризик ліквідності, кредитний, операційний, правовий та політичний.

Науковці підходять до розуміння інвестиційного ризику з різних позицій: одні розглядають його як подію з імовірністю негативного наслідку, інші – як процес управління невизначеністю або інструмент досягнення фінансової вигоди. Така багатоваріантність поглядів свідчить про теоретичну незавершеність і потребу у формуванні комплексного міждисциплінарного підходу до цього поняття.

Незважаючи на значну кількість публікацій, стан наукової розробки проблеми вказує на низку прогалин. Зокрема, відсутня системна класифікація інвестиційних ризиків за юридичними критеріями, недостатньо розкрито механізми правової компенсації ризиків на національному рівні. Крім того, практика застосування таких механізмів, як страхування, хеджування, передача ризику через фінансові гарантії, ще не набула належного поширення в Україні, на відміну від розвинених правових систем.

Мета та завдання дослідження

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та правовий аналіз сутності, природи та класифікації інвестиційних ризиків в Україні, а також вивчення сучасних механізмів їх оцінювання, управління та правової компенсації з метою формування ефективного інструментарію для захисту інвестиційної діяльності в умовах економічної нестабільності.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна дослідження полягає у здійснені комплексного узагальнення теоретичних підходів до правового розуміння інвестиційного ризику, що дозволило: уточнити та систематизувати поняття інвестиційного ризику як правової категорії, розмежувавши його від економічного та фінансового змісту; запропонувати власну класифікацію інвестиційних ризиків за юридичними критеріями (зокрема, політико-правові, контрактні, регуляторні, судові ризики); проаналізувати прогалини чинного законодавства України щодо захисту прав інвесторів у разі реалізації інвестиційних ризиків; вперше систематизувати правові механізми компенсації інвестиційних ризиків, включаючи договірні, адміністративні, судові та міжнародно-правові інструменти; обґрунтувати необхідність імплементації міжнародних стандартів захисту інвесторів у національне законодавство України.

Виклад основного матеріалу

Інвестиційна діяльність охоплює всі конкретні кроки, які здійснюють фізичні та юридичні особи, а також держава, щоб використати своє право на інвестування. Вона підлягає регулюванню законами України «Про інвестиційну діяльність» [1], «Про режим іноземного інвестування» [2], «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [3], «Про зовнішньоекономічну діяльність» [4], в яких зазначено, що інвестиційна діяльність здійснюється шляхом інвестування громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, товариствами та спілками, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами. До цього також входить державне інвестування, яке здійснюється органами влади та управління держави, областей, ад-

міністративно-територіальних утворень за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів та позичкових коштів. Крім того, інвестування може бути здійснене державними підприємствами й установами за рахунок власних та позичкових коштів, іноземними інвестуваннями, які здійснюються іноземними громадянами, юридичними особами та державами, а також спільним інвестуванням, яке здійснюється українськими та іноземними громадянами, юридичними особами та державами.

У сучасних умовах розвиток економіки неможливий без проведення інвестицій. Інвестування дозволяє фізичним і юридичним особам збільшувати свій капітал, отримувати дохід та досягати фінансових цілей. Однак інвестування завжди супроводжується ризиками, які можуть спричинити часткову або повну втрату інвестованих коштів.

Інвестування є активністю з високим ступенем ризику, і успішність компаній або індивідуальних інвесторів в управлінні цим ризиком впливає на їхні фінансові результати. Великий ризик може принести не лише втрати, а й можливість отримати значний прибуток. Шляхом взяття на себе ризику витрати може вийти більший дохід. Це підтверджує, що чим ефективніше компанія управляє ризиком, тим вища її потенційна дохідність [5, с. 12].

Щоб визначити суть інвестиційних ризиків, корисно спочатку зрозуміти природу ризиків як економічної категорії. В сучасній економічній науці існують чотири основні підходи до визначення сутності категорії «ризики».

Під першим підходом розглядають ризики як можливу небезпеку, яка може негативно вплинути на результати або умови підприємницької діяльності. Другий підхід не лише дефінює ризики, але й визначає можливі шляхи їх кількісного оцінювання. Третій підхід ідентифікує категорію «ризики» як події або чинники, які можуть призвести до неприємних наслідків для підприємства. Четвертий підхід визначає сутність «ризиків» не через їх результати або джерела виникнення, а через процес управління ними.

Отже, ризик – це стан невизначеності, можлива змінливість доходів та можлива загроза абсолютної втрати вкладених коштів. Також, ризик розглядається як ймовірність втрат і розходження фактичних результатів реалізованого рішення від очікуваних або запланованих.

Ефективне управління ризиками є ключовим для стабільної та продуктивної діяльності підприємств. Законодавство України надає правову базу для визначення та управління різними видами ризиків, які можуть виникати в корпоративних та комерційних сферах. Ризики втрат у корпоративних відносинах регулюються відповідно до статей 133, 140 та 152 Цивільного кодексу України [6], що має на меті захист інтересів підприємства та його учасників. Комерційний ризик, визначений в статті 44 Господарського кодексу України [7], охоплює можливі втрати від підприємницької діяльності у зв'язку з ринковими змінами, змінами в законодавстві та недобросовісними діями контрагентів.

Отже, законодавство України визначає різноманітні види ризиків, які виникають у корпоративних та комерційних відносинах. Правильне розуміння та врахування цих положень сприяє їх зменшенню та встановлює надійний захист інтересів учасників господарських відносин.

Зарубіжні та вітчизняні вчені активно вивчають питання визначення інвестиційного ризику, проте поки що не існує однозначного формулювання цієї категорії.

Науковець Тейлор С. підкреслює значення інвестиційного ризику у вигляді важливості визначення та оцінки різних видів ризиків, таких як ризик ліквідності, кредитний ризик, операційний ризик і т.д. [8].

Інша група авторів [9] роблять визначення інвестиційного ризику як непевних доходів від конкретного інвестиційного проекту, пов'язаного з можливістю виникнення негативних ситуацій і наслідків під час його виконання.

За визначенням Гайдіса Н.М., поняття «інвестиційний ризик» означає ймовірність виникнення неочікуваних фінансових втрат (зменшення прибутку, доходів, втрата капіталу тощо) у умовах несигурності під час інвестиційної діяльності [10, с. 53].

Мойсеєнко І.П визначає інвестиційний ризик як можливість невиконання зазначе-

них цілей інвестування (наприклад, отримання прибутку чи соціального ефекту) і понесення фінансових втрат [11, с. 106].

Підсумовуючи існуючі тлумачення щодо інвестиційного ризику, можна вважати, що інвестиційний ризик полягає у можливості або ймовірності неповного або повного досягнення задекларованих цілей інвестування (зокрема, отримання прибутку/доходу чи соціальних та екологічних вигод) та/або можливості виникнення неочікуваних фінансових збитків (наприклад, зменшення доходу, прибутку, втрати капіталу, фінансові втрати тощо) в умовах невизначеності, що супроводжують інвестиційну діяльність.

Розуміння того, як ризик може бути використаний для збільшення прибутку, є критичним для успішної стратегії інвестування. При цьому необхідно враховувати не лише фінансові аспекти, але й соціально-економічні чинники, що можуть впливати на ринок і, відповідно, на інвестиції.

Отже, важливо підкреслити, що при інвестуванні дуальність ризику вказує на необхідність комплексного підходу до процесу прийняття рішень. Цей підхід має включати як захисні стратегії, так і стратегії для здобуття додаткових прибутків. Інвестори, які можуть пристосовувати свої стратегії відповідно до змінних умов на ринку та своїх фінансових цілей, краще справляються з ризиковими ситуаціями й можуть використовувати їх для підвищення свого доходу. Урахування такої дуальності ризику є ключовим аспектом у інвестиційній діяльності, що сприяє не лише зниженню можливих втрат, але й відкриттю нових можливостей для нарощування капіталу. Інвестиційний процес стає більш усвідомленим, коли інвестори оцінюють ризики як виклики, але й як можливості, що вимагають активного управління та постійного контролю умов на ринку.

Один з найпоширеніших способів класифікації інвестиційних ризиків полягає у їх розділенні на дві групи. Ці групи включають загальноекономічні та індивідуальні категорії ризику. Загальноекономічний ризик

Таблиця 1. Класифікація інвестиційних ризиків

Критерій класифікації	Вид ризику	Характеристика
За джерелом виникнення	1.Внутрішні	Пов'язані з діяльністю самого інвестора (недоліки стратегії, порушення закону, слабкий контракт).
	2. Зовнішні	Виникають поза контролем інвестора (зміни в законодавстві, політична нестабільність).
За характером впливу	1. Системні	Впливають на всю економіку/державу (економічна криза, зміни податкової системи).
	2. Несистемні	Локальні, стосуються конкретного проєкту чи сектору.
За правовим характером	1.Політико-правові	Зміни у законодавстві, націоналізація, обмеження права власності.
	2. Контрактні	Невиконання чи недійсність договорів, порушення умов контракту.
	3. Регуляторні	Затримки у видачі ліцензій, зміна норм, адміністративні бар'єри.
	4. Судові	Непередбачуваність судових рішень, слабкість судового захисту інвестора.
За можливістю управління	1.Контрольовані	Можуть бути знижені завдяки правовим інструментам (страхування, гарантії, юридичний супровід).
	2. Неконтрольовані	Неможливо передбачити або вплинути (військові конфлікти, форс-мажори).
За формою реалізації	1.Прямі	Призводять до прямих фінансових втрат
	2. Непрямі	Впливають на репутацію, інвестиційний клімат, потенційні прибутки.

виникає внаслідок негативних факторів, які є характерними для всіх галузей економіки, тоді як індивідуальний ризик пов'язаний з умовами конкретного проєкту. Політичні та правові ризики, а також загальноекономічні ризики виникають через зовнішні умови, що мають вплив на реалізацію інвестиційних проєктів, тоді як інші види ризиків обумовлені помилками в організації конкретних інвестиційних проєктів, їх плануванням та імплементацією (Таб. 1).

Повністю усунути інвестиційний ризик неможливо, однак можливо керувати ним шляхом заздалегідь проведеної оцінки, розрахунку, опису та планування заходів, спрямованих на зниження ймовірності виникнення негативних подій під час реалізації інвестиційного проекту. Цей комплекс заходів є основою управління ризиком, що дозволяє оцінити потенційні втрати та зменшити негативні наслідки.

Згідно з таблицею 2 можна зробити висновок, що важливу роль у забезпеченні стабільного розвитку та функціонування організації відіграють ключові принципи управління ризиками на підприємстві. Ці принципи є універсальними і можуть бути використані для управління ризиками в інвестиціях.

Управління ризиками включає в себе визначення рівня ризику і розробку системи заходів для зменшення негативних наслідків. Внутрішні механізми нейтралізації ризиків, які включають в себе методи та заходи для мінімізації негативних впливів, є ключовими у системі управління ризиками.

Визначення ризиків є першим і найважливішим кроком у процесі управління ризиками. У вкладних проєктах можуть виникнути ризики, пов'язані з ринковими умовами, змінами у політиці, нововведеннями в технологіях, фінансовими кризами та іншими зовнішніми факторами. Регулярний аналіз ринку, моніторинг політичної ситуації, оцінка фінансової стабільності та технологічних трендів допомагають вчасно виявляти потенційні загрози.

Важливо не лише встановлювати ризики, але й оцінювати їх можливий вплив на інвестиційну діяльність або окремий інвестиційний проєкт. Використання моделей прогнозування, аналізу чутливості, сценарного аналізу та інших методів дозволяє кількісно оцінити ризики, що допомагає в

Таблиця 2. Принципи управління ризиками

Принцип	Характеристика
Систематичність	Передбачає проведення процедур виявлення та оцінки впливу ризиків на фінансово-господарську діяльність підприємства, як постійно, так і через певний проміжок часу.
Інтегрованість	Необхідно узгодити основні аспекти управління ризиками з загальною системою управління підприємством для забезпечення ефективності управління.
Комплексність	Передбачення отримання комплексного результату може бути досягнуто шляхом ретельного вивчення ризику та оцінки його впливу на різні галузі, напрями господарської діяльності, окремі операції чи об'єкти.
Ефективність	Дозволяє досягти більшої ефективності у зменшенні ризиків за менші витрати при їх нейтралізації у фінансово-господарській діяльності підприємства.
Динамізм	Можливість оперативно реагувати на зміну умов діяльності підприємства дозволяє своєчасно реагувати на загрози і небезпеки, що виникають.
Превентивність	Допомагає уникнути негативних наслідків ризиків для бізнесу.
Узгодженість	Дозволяє забезпечити співвідношення «ризик – дохідність», що відповідають межам, установленим підприємством
Багатоваріантність	Передбачає можливість аналізу альтернативних сценаріїв для ухвалення управлінських рішень у залежності від різних можливих розвитків подій.

прийнятті обгрунтованих рішень щодо їх управління.

Під час аналізу ризику враховуються деякі припущення: незалежність втрат від ризику одна від одної, відсутність автоматичного зв'язку між втратами у різних напрямках діяльності за винятком критичних ситуацій та можливість учасника витримувати максимально можливі збитки.

Оцінка ризиків може бути проведена шляхом використання основних показників, порівняльної оцінки макроекономічних та ринкових показників привабливості сектору. Використання економічних, юридичних, інвестиційних та інших стандартів у рамках системи управління ризиками сприяє зменшенню цих ризиків шляхом встановлення обмежень для різних аспектів економічної діяльності [12, с. 125].

[В сучасних умовах важливе значення має вивчення ризиків, яке може проводитися як якісно, так і кількісно. Підходи до якісної оцінки ризиків включають ідентифікацію потенційних небезпек, визначення можливих видів ризиків у проєкті, розгляд джерел і факторів, що впливають на ці ризики. Такий якісний підхід не передбачає точного виміру ризику проєкту, але є важливою основою для подальших досліджень за допомогою кількісних методів. Наприклад, кількісна оцінка ризиків визначає конкретний рівень небезпеки. Для цього можуть використовуватися різні методи, такі як статистичний аналіз, аналіз чутливості, методи імітаційного моделювання та коригування ставки дисконтування. Кожен з цих підходів має свої переваги і обмеження, які впливають на їх використання в реальних умовах [13, с. 164].

Важливо відзначити, що процес управління ризиками є динамічним та неперервним. Підприємствам необхідно регулярно оновлювати та переглядати свої стратегії управління ризиками для врахування змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Ефективний управлінням ризиками дозволяє суб'єктам господарювання систематично виявляти потенційні загрози, проводити аналіз їх впливу і приймати обгрунтовані рішення для запобігання негативних наслідків, що сприяє забезпеченню стійкості та успішної діяльності в умовах невизначеності.

Методи управління ризиками допомагають зменшити вплив небажаних факторів на хід інвестиційного проекту та знизити загальний ризик інвестиційної діяльності.

Від успішного застосування методів управління ризиками залежить не лише економічна доцільність проекту, але й стабільність його фінансових результатів. Управління ризиками можна розділити на дві основні категорії: уникнення ризику та нейтралізація ризику. Кожна з цих категорій має власні підходи та інструменти, які дозволяють суб'єкту господарювання враховувати ризики та зменшувати негативний вплив ризиків на ефективність та результативність інвестиційної діяльності.

Уникнення ризику відноситься до заходів, спрямованих на уникнення можливих проблем та протистояння їм. Це може включати в собі два аспекти: відхилення та запобігання. Відхилення від ризику означає уникаємо проведення дій, які можуть стати причиною ризику. Наприклад, можемо ухилитися від здійснення вкладення у високоризикований проєкт. Запобігання ризику полягає в прийнятті заходів для запобігання можливому ризику. Це може включати поліпшення стандартів безпеки, посилення контролю якості, модернізацію процедур та інші дії.

До нейтралізації ризику відноситься передача, зменшення та збереження ризику.

Передавання ризику включає в собі використання інструментів, які дозволяють передати ризики іншим сторонам, які їх приймають:

1. Хеджування використовує різноманітні фінансові засоби, такі як ф'ючерси, опціони та свопи, для зменшення ризику впливу змін у цінах на активи. Цей метод дозволяє прогнозувати майбутні витрати або доходи з високою точністю, захищаючи інвесторів від можливих негативних наслідків коливань на ринку. Хеджування може бути використане не лише для захисту від ризиків, але й для отримання додаткової прибутковості. Проте, важливо зауважити, що хеджування є складним інструментом, який потребує глибоких знань фінансових ринків та нави-

чок у роботі з фінансовими інструментами для успішного здійснення інвестиційних проєктів.

2. Страхування – це процес передачі ризику пошкодження або втрати до страхової компанії за плату, що називається страховою премією. Цей метод дозволяє застрахованим особам отримати фінансовий захист від різних негараздів, таких як ушкодження майна або втрата доходу. Страхування допомагає зменшити ризики та дозволяє інвесторам зосередитися на інших аспектах фінансових підприємств. Проте варто пам'ятати, що страхування не покриває всі можливі ризики, йому можуть бути властиві обмеження та винятки, а також це може бути достатньо витратним заходом.

3. Фінансові гарантії полягають в укладанні угод з третіми сторонами, які можуть бути фінансовими установами або страховими компаніями, щоб гарантувати виконання обов'язків у випадку певних подій або негативних умов. Ці гарантії можуть охоплювати різноманітні ризики, такі як кредитні, виконавчі або ризики, пов'язані з невиконанням платіжних зобов'язань контрагентами. Фінансові гарантії допомагають інвесторам відчувати більшу впевненість у стабільності фінансових потоків інвестиційних проєктів, захищаючи від можливих збитків, що можуть виникнути внаслідок недієздатності партнерів або інших зовнішніх чинників.

До зменшення проявів ризику відносяться диверсифікація, лімітування, оптимізація та локалізація [14, с. 203].

Диверсифікація – це розподіл інвестицій між різними активами, проєктами, галузями та географічними регіонами з метою зменшення загального ризику інвестиційного портфеля. Цей підхід ґрунтується на ідеї, що втрати від одних активів можуть бути компенсовані прибутком від інших. Диверсифікація інвестиційних портфелів допомагає зменшити вплив негативних подій на загальний результат інвестування. Важливо врахувати, що диверсифікація не гарантує здобуття прибутку, але лише допомагає знизити ризики.

Обмеження ризиків полягає у встановленні максимальних сум, які можуть бути вкладені в певні активи, сектори або географічні регіони. Цей підхід дозволяє контролювати рівень ризику інвестиційних проєктів та уникати занадто великих втрат через зниження цін на окремі активи. Обмеження ризиків сприяє розмаїттю портфеля та зниженню загального рівня його коливань. Проте слід зауважити, що встановлення надто жорстких обмежень може вплинути на можливий дохід.

Локалізація як метод управління ризиками включає в себе стратегічне розміщення бізнес-процесів, виробництва або логістики в різних географічних регіонах для зменшення залежності від конкретної локації та мінімізації можливих негативних наслідків місцевих проблем. Цей підхід дозволяє підприємствам знизити вплив ризиків, пов'язаних з природними катастрофами, політичною нестабільністю чи іншими регіональними загрозами, забезпечуючи безперебійність бізнес-операцій. Наприклад, компанія може розмістити кілька виробничих підприємств у різних країнах, щоб у випадку проблем на одному з них, інші могли продовжувати діяльність та задовольняти потреби ринку.

Оптимізація ризиків полягає у впровадженні комплексних заходів для зниження ймовірності та впливу негативних подій на діяльність підприємства шляхом удосконалення внутрішніх процесів, технологій та управлінських практик. Цей підхід включає у себе аналіз та вдосконалення всіх аспектів бізнес-операцій, від виробництва до логістики, з метою виявлення та усунення потенційних вразливостей і підвищення ефективності.

Одним із способів управління ризиками є створення запасу фінансових коштів, самострахування та утримання страхового фонду для товарно-матеріальних цінностей та грошових ресурсів [15, с. 158].

Самострахування полягає у створенні внутрішніх механізмів для компенсації можливих збитків без залучення зовнішніх страхових компаній. Це означає, що підприємство нагромаджує власні фінансові ресурси, які використовуються у разі страхових випадків. Самострахування часто використовується великими корпораціями, які мають

достатні фінансові можливості для створення спеціальних резервів або фондів, які відшкодовують ризики, пов'язані з інвестиційними проектами.

Створення резервних запасів товарно-матеріальних цінностей означає збір та зберігання додаткових запасів сировини, комплектуючих, готової продукції та інших матеріальних ресурсів з метою забезпечення неперервного функціонування підприємства у разі несподіваних обставин.

Ефективне управління ризиками є важливим аспектом успішної інвестиційної діяльності та розвитку підприємства. Застосування різноманітних методів управління інвестиційними ризиками дозволяє зменшити можливі втрати та забезпечити стабільність бізнесу. Кожен з цих підходів має свої плюси та мінуси, тому вибір конкретного методу залежить від особливостей діяльності компанії та характеру ризиків, що виникають під час інвестування.

Таким чином, інвесторам рекомендується здійснювати тщательну оцінку всіх ризиків та приймати заходи для їх зменшення перед ухваленням будь-яких інвестиційних рішень. Це допоможе їм зберегти свої активи та досягти поставлених інвестиційних цілей.

Висновки

Отже, інвестиційні ризики є невід'ємною частиною прийняття будь-якого інвестиційного рішення. Розуміння інвестиційних ризиків та методів їх управління є важливим фактором успішного інвестування. Вплив ризиків на інвестиційне рішення може бути як позитивним (можливість отримання непередбаченого прибутку; стимулювання до більш ретельного аналізу та прийняття обґрунтованих рішень), так і негативним (втрата інвестованих коштів; зниження доходності інвестицій; психологічний тиск; збільшення витрат).

Дослідження юридичної природи інвестиційного ризику дозволяє стверджувати, що цей феномен має міждисциплінарний характер, охоплюючи як економічні, так і правові аспекти інвестиційної діяльності. Інвестиційний ризик – це не лише ймовірність фінансових втрат, а й сукупність правових загроз, що можуть вплинути на реалізацію інвестиційного проєкту, зокрема внаслідок змін законодавства, судової нестабільності чи порушень договірних зобов'язань.

Юридичне осмислення інвестиційного ризику потребує чіткого визначення його видів і класифікації за правовими критеріями. Запропоноване у дослідженні розмежування ризиків (політико-правові, контрактні, регуляторні, судові тощо) дозволяє сформувати підґрунтя для розробки спеціалізованих правових механізмів компенсації.

Чинне законодавство України лише частково відповідає вимогам правового захисту інвесторів. Необхідним є його подальше вдосконалення, зокрема шляхом імплементації міжнародних стандартів інвестиційного арбітражу, розширення системи державних гарантій та розвитку інструментів правового управління ризиками.

Отже, формування ефективної національної моделі правової компенсації інвестиційного ризику має стати пріоритетним напрямом правової політики держави в умовах підвищеної економічної та геополітичної нестабільності.

Література

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 23.07.2017 № 1560–12–І.Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12# (дата звернення: 14.05.2025).

2. Про режим іноземного інвестування:Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80# (дата звернення: 14.05.2025).

3. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України від 06.09.2012. № 5205–17–VII. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17# (дата звернення: 14.05.2025).

4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 03.01.2017 № 959–12–VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#(дата звернення: 14.05.2025).

5. Іваненков А.М. Механізм управління ризиками в інвестиційній діяльності. *Економіка та управління підприємствами*.2017. Вип. 6. С. 11-14.

6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 435-15 (дата звернення: 14.05.2025).

7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 436-15#(дата звернення: 14.05.2025).

8. Taylor S. W. Measuring Risk. 2008. DOI: https://doi.org/10.1201/9781482266481 (дата звернення: 14.05.2025).

9. Жовновач Р. І., Романчук С. А., Шевчук М. О. Управління ризиками інвестиційного маркетингу диверсифікованих підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. С. 2-6. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.17(дата звернення: 14.05.2025).

10. Гайдис Н. М. Інвестування. Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2002. 271 с.

11. Мойсеєнко І. П. Інвестування: навч. посіб.. Київ: Видавництво «Знання», 2006. 490 с.

12. Хобта В. М. Управління інвестиціями: навч. посіб. Донецьк: ДонНТУ, 2005. 394 с.

13.Красниченко М. В. Управління ризиками в інвестиційних проектах: теорія і практика. Збірник Наукових Праць Національного Гірничого Університету. 2018. №(63). С.164-173.

14. Захарова Н. Ю. Управління ризиками на підприємстві: сутність, підходи та методи. БІЗНЕС ІНФОРМ. 2023. № 1. С. 203-209.

15. Алейнікова О. В., Притула Н. М. Інноваційний та інвестиційний менеджмент. Навчальний посібник. Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2016. 614 с.

Maryna Puryk,
Candidate of Legal Sciences (Doctor of Philosophy), attorney, managing partner at SP Legal Solutions, LLC, lecturer at Business Consulting Academy, investment expert, https://orcid.org/0009-0001-6523-9886

LEGAL NATURE OF INVESTMENT RISK: THEORY, CLASSIFICATION AND MECHANISMS OF LEGAL COMPENSATION

The article examines the essence of investment activity in the context of the current legislation of Ukraine, its key forms and subject-object structure. The main attention is paid to the legal nature of investment risk as a factor that determines the effectiveness of the implementation of investment projects. Modern approaches to defining the category of «risk» in the legal and economic literature are characterized, the author's vision of its structure and classification is proposed. It is established that investment risk is a legal category that requires regulatory specification. The work systematizes the types of risks by source of origin, possibility of management, form of implementation and legal nature, and also analyzes the effectiveness of existing mechanisms for their compensation, such as insurance, hedging, state guarantees, legal support, etc. The need to improve the regulatory and legal regulation of investment activities in order to increase the level of investor protection in Ukraine is substantiated. The proposed approaches can be used in the development of legislative acts, risk management strategies and the formation of investment policy.

The results of the study allow us to conclude that investment activities in Ukraine require not only economic, but also deep legal understanding taking into account modern challenges. Investment risk, as an important legal category, requires clear regulatory specification and effective legal compensation mechanisms. A systematic approach to the classification of risks and the analysis of instruments for their neutralization creates the basis for improving national investment legislation, increasing the attractiveness of the investment environment and strengthening the legal protection of investors.

Keywords*: investments, investment risk, risk management, risk analysis, risk management methods.*